

DONES MARROQUINES AL CAPDAVANT DE LES AMPES. Noves mirades, reflexions i inquietuds sobre la interrelació famílies-escola-comunitat

Paquita Sanvicén, Jordi Bergé, Ariadna Empordanès
Seminari de Reflexió sobre Sociologia Contemporània
GESEC-Universitat de Lleida

RESUM

Lligat als efectes dels fluxos migratoris d'aquest segle, l'estudi dels canvis i adaptacions del sistema educatiu i la integració del gran nombre de nens i adolescents d'origen immigrant arribats a les escoles i instituts de Catalunya ha centrat l'interès de la comunitat educativa i científica. En els darrers anys, per la transcendència que té, s'ha aprofundit en l'anàlisi de la participació de les famílies d'origen immigrant a l'escola. (Garreta, 2009; Oliver, 2013; Serra, 2013)

En els darrers anys, fruit d'una casuística diversa, es constata l'evidència d'una dinàmica que provoca la concentració d'alumnat de famílies d'origen estranger en uns determinats centres escolars. (Síndic de Greuges, 2008; Sánchez, 2009; Garreta, 2011). Aquest fet comporta la reconformació de les AMPA i dels perfils de les persones que n'agafen la responsabilitat. La marxa progressiva dels autòctons fa que passin a estar constituïdes per pares d'origen immigrant. Aquest fet podria ser un element d'integració positiu, tot i que és el resultat d'una segregació escolar que implica el distanciament d'una part de la societat respecte de l'altra. Un canvi de perfils que, a la ciutat de Lleida, s'ha començat a produir recentment.¹ L'interès de l'anàlisi sociològica és evident ja que, d'una banda, són canvis que es donen en entorns globals i locals en què no s'ha aconseguit vertebrar la societat intercultural anhelada com a model d'integració a l'inici de l'arribada dels fluxos migratoris del segle XXI. De l'altra, és rellevant analitzar els casos concrets en profunditat ja que, des del punt de vista de les dinàmiques i problemàtiques –en el present, però sobretot cara al futur- de la participació família-escola, planteja nous reptes i, alhora, noves oportunitats.

Aquesta comunicació presenta unes primeres reflexions d'una investigació tot just encetada.² Significativament, a Lleida, al capdavant de les AMPA de les dos escoles que tenen una concentració majoritària d'alumnat de famílies provinents de la dita nova immigració hi ha dones. Destaca que, tot i la diversitat de procedències de les famílies (llatinoamericanes, africanes del nord i del Sud, asiàtiques...), les presidentes i la majoria de membres de les juntes són marroquines i argelines. El cent per cent són dones. Aquest fet, d'altra banda gens percebut ni visibilitzat, és rellevant ja que trenca estereotips ancorats encara a la societat sobre la manca d'interès d'integració, el rol d'inferioritat atribuït a les dones marroquines i musulmanes (Molina et al., 2015) i aporta elements de reflexió al voltant de la participació de les famílies estrangeres. El mètode utilitzat és l'entrevista en profunditat a les responsables d'aquestes AMPA.

¹ Les dades que tenim mostren que la incorporació de persones d'origen estranger en els llocs màxims de responsabilitat de les AMPA es produeix a Lleida en els darrers tres anys.

² La recerca que s'està vertebrant s'imbrica en la línia d'investigació qualitativa "Dones immigrants, perfils, realitats, expectatives i aportacions" que s'estan desenvolupant en el Grup consolidat d'Estudis de Salut, Educació i Cultura (GESEC).

El relat de les entrevistades, mostra que, d'una banda, la problemàtica que gestionen d'una banda és comuna a la de la resta: manca de temps, nombre reduït de pares que realment s'hi impliquen; més participació en els nivells de preescolar i infantil que en els superiors. De l'altra s'hi afegeixen fets propis del fet de ser famílies d'origen immigrant: lingüístics, socioeconòmics, baixa escolarització, poca motivació, culturals (Serra et al., 2013:125). Tanmateix, l'anàlisi i la reflexió que fan i la casuística que detallen permeten detectar l'existència d'elements de complexitat i matisos específics rellevants que s'afegeixen a tots els anteriors. Serveixin a tall d'exemple els següents:

a) La comunicació. Les problemàtiques derivades de les dificultats comunicatives apareixen en un destacat primer lloc. Els relats de les entrevistades evidencien que hi ha una disfunció entre la tasca d'aprenentatge i sensibilització sobre l'ús del català que es fa a les aules i la realitat fora de l'aula del món adult. Les relacions, les converses entre els pares-equip docent-AMPA és fonamenta en el castellà; les relacions AMPA-pares també o en una altra que comparteixin. La no competència comunicativa provoca disfuncions en la relació professorat-mare: les responsables han de fer de traductor quan no comparteixen cap llengua. Això comporta problemes de privacitat, molèsties, inseguretats, i una càrrega de responsabilitat afegida. Més complex encara: la incomunicació fa que assistir no vulgui dir entendre. “..quan surten d'una activitat o una reunió si no han entès res em pregunten i jo els ho explico, i si no busquen qui els pugui explicar què s'ha dit.”

b) La participació gairebé exclusiva i l'actitud de les dones, en general, i especialment en el col·lectiu de religió musulmana. L'actitud és un element recurrent en el relat de les entrevistades. Elles són a l'AMPA perquè són conscients que no només l'èxit i el fracàs dels nens, sinó també de l'encaix cultural i identitari a la societat d'acollida depèn de l'actitud i la implicació dels pares (Pamies et al., 2014:18) però no totes pensen igual. I aquest és el repte, fer participar. “Educar el teu fill és anar a l'escola, a veure què hem de fer, què es necessita...” i que els cal aprendre llengües...

d) La fràgil interrelació i comunicació intercultural. El concepte interculturalitat s'observava fa un parell de dècades com l'objectiu a assolir per a la nostra convivència cultural amb les altres que arribaven de fora. Identificat aquest *altres* com un tot, dins el joc els d'aquí/els de fora. Les seues reflexions aporten un altre element interessant d'aprofundir: la distància, la necessitat de coneixement i d'interrelació cultural entre els pares vinguts de fora, també en l'entorn escolar. “ (...) això també repercuteix en els fills... fan aquest és el meu amic, aquest no. Aquest és el meu amic perquè la seua mare parla amb la meua, però que la mare d'aquest no parla amb la meua.. pues no soc amic...”

e) El treball en solitari i el desconeixement de les experiències d'altres AMPA, afins i no afins. La desconexió amb les altres AMPA, entre elles mateixes, dificulta teixir xarxes de complicitat, d'ajuda mútua que podrien ajudar a retroalimentar projectes,

dotar seguretat i especialment crear coneixement i confiança mútua entre iguals i entre els que tenen cultures i mirades diferents.

Conclusions i propostes

Dels relats i de l'observació del mapa escolar, es desprèn que pot estar-se iniciant també una segregació lingüística que no s'ha detectat com a tal. Es constata si més no que l'acollida i la formació lingüística dels pares a l'escola és una assignatura encara pendent.

Per a la integració efectiva de les persones d'origen immigrant és bàsic treballar la cohesió social i la interrelació social a tots els nivells ciutadà i escolar. Els relats mostren que cal un treball específic intercultural planificat, coordinat i dissenyat de manera col·laborativa amb les AMPA i membres dels diferents grups culturals dins de les escoles, ja que la interrelació dels pares dins i fora de l'escola repercuteix en models educatius per als seus fills. El paper de tot l'equip de l'escola, de la FAPAC i del Departament d'Ensenyament és vital per dotar de coherència les accions. L'escola és un espai educatiu, per als escolars i també per als pares, no només per a dins de l'escola sinó per la societat.

En definitiva, aquesta comunicació pretén evidenciar l'interès de visibilitat aquests canvis recents i continuar investigant-los amb la participació directa dels protagonistes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- GARRETA, J. (2008): *La participación de las familias en la escuela pública las asociaciones de madres y padres del alumnado*. Madrid: CEAPA
- GARRETA, J. (2011): "La atención a la diversidad cultural en Cataluña: exclusión, segregación e interculturalidad". *Revista de Educación*, 355. Mayo-agosto 2011, pp. 213-233
- MOLINA, F.; MAYORAL, D.; SANVICÉN, P. (2015) *Leadership and Complex Identities in Associations of African Immigrants*. A Sabaté, F. (coord) *Perverse identities: identities in conflict*, pp. 579-589
- OLIVER, C.; RIVAS, K.; RIVAS,.; LÓPEZ-DÁVILA, E. (2013). "Anàlisi de la comunicació família-escola-servis socioeducatius com a eina per millorar l'èxit escolar. La situació de les famílies migrades a Catalunya: determinació de necessitats i propostes d'actuació." A Garcia, M. (coord.) *Recerca i Immigració V*. Núm. 9. Barcelona: Generalitat de Catalunya, pp. 103-121
- PAMIES, J.; BERTRAN, M.; et alter(2014) "Trajectòries d'èxit dels joves d'origen marroquí a Catalunya. Una anàlisi qualitativa des d'una perspectiva comparada. A Garcia, M. (coord.) *Recerca i Immigració V*. Núm. 9. Barcelona: Generalitat de Catalunya, pp.13-27
- SANCHEZ, A. (2009) *La segregació escolar dels immigrants a Catalunya*. Quaderns FAPAC
- SERRA, C. PALAUDARIAS, JM.; LLEVOT, N.; GARRETA, J. (2013) "Famílies immigrades i escoles. Dinàmiques de relació a Catalunya". A Garcia, M. (coord.) *Recerca i Immigració V*. Núm. 9. Barcelona: Generalitat de Catalunya, pp. 123-139.